

Door de ogen van een taxidermist

▲ Prepareren is secuur en rustgevend werk. (Aad Hoogendoorn)

Eva C. Langstraat [junior honorair conservator, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; evalangstraat@hotmail.com]

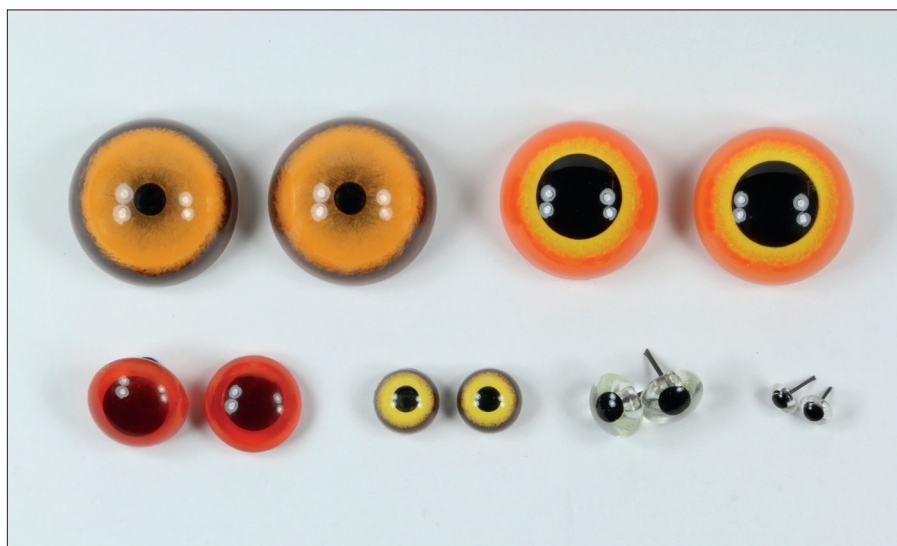
Om af te studeren bij de master-opleiding Arts, Culture and Society aan de Erasmus Universiteit, deed ik in de eerste helft van 2021 onderzoek naar (de geschiedenis van) taxidermie. Daarnaast ben ik als preparateur bij Het Natuurhistorisch nieuwsgierig naar de hedendaagse taxidermist. Waarom wordt iemand taxidermist? Wat vindt de taxidermist tegenwoordig belangrijk tijdens het prepareren? Om antwoorden op al mijn vragen te vinden, interviewde ik voor mijn afstudeerscriptie tien taxidermisten met ieder een uniek verhaal.

Geschiedenis van de taxidermie

Voordat ik de hedendaagse taxidermie bespreek, is het belangrijk om iets van de geschiedenis van dit ambacht te weten. Het prepareren van dieren is al eeuwenoud. Zo zijn er geschriften uit de 13^e eeuw die het verzamelen van dode vogels en de daarbij behorende prepareermethodes beschrijven. Het prepareren zoals we dat nu kennen, komt echter pas in de 16^e en 17^e eeuw op gang. De term 'verwondering' speelt daarbij in die periode een grote rol. Terwijl Europeanen per schip de wereld verkennen en koloniseren, verwonderen

zij zich over alle diersoorten die ze op hun tochten tegenkomen. Ze zien vogels in kleuren die ze nog niet eerder zagen en popelen om deze dieren aan het thuisfront te tonen. Dieren worden daarom massaal uit bomen geschoten. Probleem is echter dat een schip vol kratten met dode, rottende vinken nogal onhandig is. Om de dieren in goede staat te houden worden in rap tempo

prepareertechnieken ontwikkeld. Vaak wordt alleen de huid gedroogd en bewaard, maar ook worden gevilde vogels soms opgevuld met wat op dat moment voorhanden is, zoals stof van oude kleding of oud papier. De verzamelde dieren worden ook al eens keurig dichtgenaaid en soms zelfs van een label voorzien, in het geval dat de soort al gedetermineerd is.

▲ Kunstogen die gebruikt worden door preparateurs zijn er voor vrijwel alle denkbare diersoorten. (Het Natuurhistorisch)

▲ In Het Natuurhistorisch is veel klassieke taxidermie te zien: levensecht opgezet. (Aad Hoogendoorn)

Deze methodes worden alsmear beter met het aanbreken van de 18^e eeuw. Met de opkomst van empirisch onderzoek komt ook de behoefte aan het opbouwen van collecties. Zo veel mogelijk dieren worden gepreserveerd en gecategoriseerd op basis van karakteristiek en verwantschap (taxonomie). Niet alleen wetenschappers zijn geïnteresseerd. Ook rijke Victoriaanse dames kunnen zo'n kleurrijk vogeltje wel waarderen en

beginnen enthousiast met het aankopen van opgezette dieren. Bovenaan het wensenlijstje staat de kolibrie, vanwege zijn prachtige kleurrijke en exotische uiterlijk. Binnen korte tijd lukt het de mens dan ook om de populatie kolibries op aarde drastisch te verkleinen; er is in die tijd nog geen enkele restrictie, dit vliegende juweel mag vrijelijk worden afgeschoten. De vrouwen dragen de dode vogels op hun hoeden, als cor-

sage, of zetten een diorama gevuld met vogels op hun schoorsteenmantel, het zijn de hoogtijdagen van de taxidermie. Veel dieren worden in die tijd zo kundig geprepareerd dat ze ruim tweehonderd jaar later nog in musea te zien zijn.

In de 19^e en 20^e eeuw krijgt taxidermie de vorm zoals we die tegenwoordig kennen, met dode dieren zo levensecht opgezet dat het lijkt alsof ze ieder moment kunnen weglopen of -vliegen. Het verzamelen van dieren voor wetenschappelijk onderzoek gebeurt vooral door natuurhistorische musea en universiteiten, zoals dat ook nu nog wordt gedaan. Er is echter één verschil: nu het jagen op dieren voor wetenschappelijk collecties om ethische redenen geen optie meer is, zijn verzamelaars afhankelijk van dieren die sterven door natuurlijke oorzaken of bijvoorbeeld met een raam of auto in botsing komen. De andere aanleiding om indertijd dieren te prepareren – als fraaie corsage of voor op de schoorsteenmantel – verdwijnt in de loop van de 19^e en 20^e eeuw. Vooral na de Tweede Wereldoorlog is het hebben van een opgezet dier in huis niet meer zo populair. Het verzamelen van jachttrofeeën lijkt in die periode de enige niche die het heeft overleefd, maar ook dat is niet overal

▲ Voorbeeld van wetenschappelijke taxidermie: een serie van acht balgen van baardmannen (*Panurus biarmicus*) geprepareerd door Erwin Kompanje; collectie NMR 9989-166127-130 en 166132-135. (Kees Moeliker)

▲ Voorbeeld van 'rogue taxidermy': de preparateur heeft een fantasiedier gefabriceerd; collectie Het Natuurhistorisch. (Kees Moeliker)

meer geaccepteerd. Al bestaat taxidermie dus al eeuwen, na de jaren 40 van de vorige eeuw was er nog maar een klein groepje fanatiekelingen over dat zich waagde aan het opzetten van dieren.

De taxidermist is terug

De beperkte aandacht voor het ambacht veranderde in het laatste decennium; er verschijnen de laatste jaren steeds meer tijdschriftartikelen over taxidermie. De taxidermist is terug! Langzaam maar zeker maakt het ambacht zijn comeback, of omdat mensen het oppakken als hobby of broodwinning. De toenemende populariteit is vooral te zien onder vrouwen. Taxidermie-docenten geven aan dat hun klassen voor 70 tot 90 procent uit vrouwen bestaan. Dit is ook te zien op markten en bij competities, waar steeds vaker vrouwen aan deelnemen. Een tweede factor die bijdraagt aan de populariteit van taxidermie is de

opkomst van het ethisch prepareren; er wordt uitsluitend nog met verantwoorde bronnen gewerkt.

Verskillende disciplines

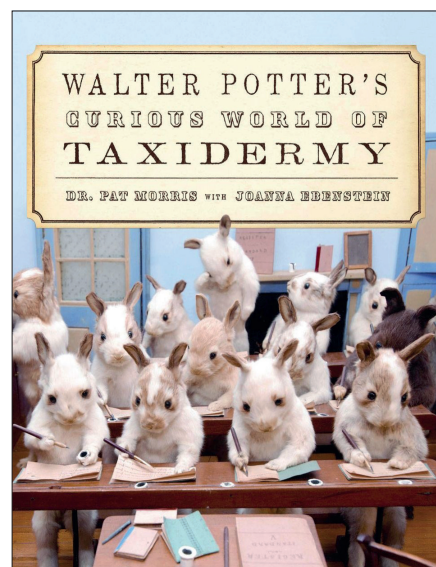
Er bestaan binnen de taxidermie veel verschillende stijlen of disciplines. De drie belangrijkste zijn de klassieke, de wetenschappelijke en de artistieke taxidermie.

In de klassieke taxidermie worden dieren in de meest natuurgetrouwe vorm en houding opgezet, zo levensecht mogelijk. Klassieke taxidermisten werken vaak commercieel. Zij verkopen opgezette dieren aan bijvoorbeeld particulieren, musea, restaurants en hotels. En bij hobbyisten is de klassieke stijl populair omdat vooral deze wordt onderwezen in taxidermie-cursussen.

Daarnaast is er de wetenschappelijke taxidermie. Taxidermisten die volgens deze discipline werken, maken

vooral balgen – in het Engels *study skins* genoemd. De huid van het dier wordt daarbij goed schoongemaakt, vervolgens gevuld met kapok en als het ware kaarsrecht opgezet, dus niet in de natuurlijke houding. Dat is handig omdat ze in deze houding gemakkelijker en efficiënt in lades of dozen bewaard kunnen worden en zodoende beschermd zijn tegen stof en licht. Dit preparaat is niet bedoeld 'voor het mooie' (alhoewel ladekasten vol balgen heel mooi kunnen zijn) en krijgt geen glazen nep-ogen. Dit preparaat is bedoeld voor de wetenschap en is altijd voorzien van een label met ten minste de vindplaatsgegevens. En hierbij geldt: één exemplaar is geen exemplaar. Hoe meer balgen van één soort, des te beter de onderzoeker ze kan vergelijken en daaruit conclusies kan trekken.

Ten slotte de derde discipline, de artistieke taxidermie. Een voorbeeld daarvan is de zogenaamde *rogue taxidermy*, een Amerikaanse stroming waarbij taxidermie-kunstenaars de klassieke taxidermie proberen uit te dagen. Deze kunstenaars creëren bijvoorbeeld fantasiedieren door lichaamsdelen van verschillende diersoorten aan elkaar vast te naaien. Dit staat dus haaks op het klassieke idee van taxidermie. Een ander voorbeeld van artistieke taxidermie is de *botched taxidermy*, een term die verwijst naar het gebruik van (delen van) een dier als materiaal om kunst mee te maken die niet per se een dier representeert. Denk hierbij aan de katentent van Tinkebell. Een derde stijl is de antropomorfe taxidermie, vooral bekend geworden door de Brit Walter Potter

▲ De antropomorfe taxidermie is vooral bekend geworden door Walter Potter (1835-1918). (archief Het Natuurhistorisch)

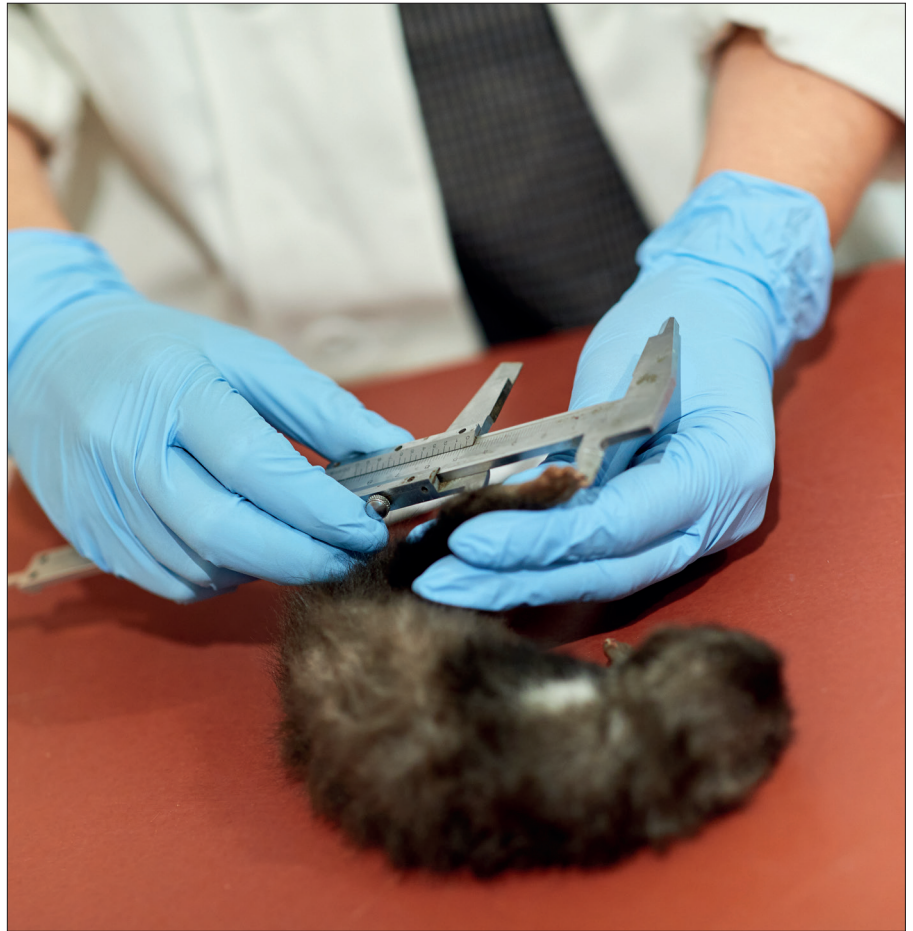
(1835-1918). Hierbij wordt het dode dier als mens uitgebeeld, bijvoorbeeld door het kleren aan te trekken of het een menselijke activiteit te laten uitvoeren.

De hedendaagse taxidermist

Nu ik weet dat er zo veel verschillende vormen en stijlen van taxidermie zijn, ben ik nieuwsgierig geworden naar de taxidermist zelf. Ik heb daarom tien taxidermisten geïnterviewd, ieder met een verschillende stijl van werken. Het liefst zou ik de transcripten van die interviews publiceren, zó bijzonder vind ik de uitspraken van de preparateurs. Met veel passie spreken ze allen over natuur, dieren en de schoonheid van het ambacht. Maar ook de verschillen tussen de taxidermisten zijn opvallend. Waar bijvoorbeeld de ene preparateur het dode dier vooral als materiaal ziet, brandt de ander een kaarsje voor ieder dier dat gevild wordt. Opmerkelijk is ook dat de meeste geïnterviewden in het geheel niet onder de indruk zijn van het begrip 'dood'. Juist doordat ze constant met dode dieren werken, is het voor hen iets logisch geworden en vaak ook iets moois. Zo beschrijft één van de taxidermisten: "Door te prepareren ben je ook fysiek heel erg bezig met het dier. Je wast het, je verzorgt het, je föhnt het, je kamt zijn haartjes. En dat is eigenlijk een vorm van hele liefdevolle zorg." Onder de taxidermisten valt dan ook weinig angst te bespeuren voor de dood, die hoort volgens hen bij de natuur.

Veel met de natuur bezig zijn is iets wat de taxidermisten verbindt. Als het om de natuur gaat voelen zij zich als een kind in een snoepwinkel. Allemaal hebben ze hun eigen fascinatie: de ene wil een wetenschappelijke collectie vogels opbouwen, de ander is gefascineerd door het creëren van fantasiedieren. En zoals de dood bij de natuur hoort, zo hoort daar ook de schoonheid van de anatomie bij. Zo vertelt een preparateur: "Je valt altijd weer in verbazing, of het nou om een prachtige veer gaat of om de maaginhoud, dat je denkt, nee joh, wat heb jij nou gegeten?! En dat vind ik gewoon heel erg leuk. Het is elke keer een verrassing."

Een van de interessantste conclusies uit de interviews vind ik dat taxidermisten de dieren als individuen beschouwen. Vaak wordt gedacht dat exemplaren van een bepaalde soort allemaal identiek zijn. Preparateurs weten wel beter; ieder dode dier dat ze voor hun neus krijgen is weer anders, ieder dier een individu. "Het zijn individuen, ze

▲ Bij wetenschappelijke taxidermie worden van het dier de lichaamsmaten genomen en op het label genoteerd. (Aad Hoogendoorn)

zijn niet inwisselbaar", aldus een van de geïnterviewden. Dit besef heeft er bij een groot aantal taxidermisten toe geleid dat zij geen vlees of helemaal geen dierlijke producten meer eten. Door hun intensieve omgang met dieren hebben zij een bijzonder respect voor hen ontwikkeld. Zo zegt een preparateur: "Ik heb veel respect gekregen, gewoon voor het leven. En het klinkt raar als je alleen maar met de dood bezig bent. Maar ik heb veel respect voor het leven in de zin van, deze vogel die heeft zijn leven geleefd. En die is dan tegen een raam gevlogen. Dan mag ik toch wel respectvol met hem omgaan?"

Iedere taxidermist heeft daarbij een eigen routine die past bij zijn of haar manier van werken. Opvallend is dat het villen en prepareren van een dier een zeker kalmerend effect op de geïnterviewden blijkt te hebben: "Het prepareren is ook een beetje meditatie. Een beetje yoga. Je komt tot rust", zegt een van hen. En deze preparateur is niet de enige. Bijna alle geïnterviewden vertellen iets soortgelijks: het gevoel van een paar uur lang gefocust zijn op één handeling. Misschien is dit een van de redenen waarom taxidermie vandaag de dag weer zo populair is. Even weg

van het eeuwige beeldscherm en de drukte van het moderne leven.

Taxidermie is goed voor alles

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van wat de taxidermisten mij vertelden en wat ik behandeld heb in mijn scriptie. Het was vooral interessant om de verhalen van de preparateurs te horen. Die zouden overigens ook een fraaie podcast kunnen opleveren. De overeenkomsten en verschillen tussen de taxidermistijslen door de eeuwen heen blijven mij fascineren en ik zal de ontwikkelingen in de toekomst met grote interesse blijven volgen. Zoals één van de preparateurs zei: "Taxidermie is eigenlijk goed voor alles, het maakt je bewuster van de natuur en het maakt je dankbaarder over hoe alles in elkaar zit. Het wakkert verwondering aan. Eigenlijk zou iedereen moeten prepareren." ◀

Bron

Langstraat, E.C. 2021 - Through the eyes of a taxidermist. What aspects scientific-, classic- and artistic taxidermists value in relation to their profession - Master Thesis, Erasmus School of History, Culture and Communication, Erasmus Universiteit Rotterdam